

Hanna Ripaoja: Tämä on Pohjois-Savon hyvinvointialueen Johtamisen käsikirjan podcast ja sen neljäs osa. Minä olen työyhteisövalmentaja Hanna Ripaoja. Tänään puhutaan taloudesta. Tervetuloa talousjohtaja, Kari Janhunen.

Kari Janhonen: Joo, kiitos. Hyvää huomenta.

Hanna: Hyvää huomenta. Paljon puhutaan rahasta ja rahan riittävydestä, silloin kun puhutaan hyvinvointialueesta. Siltä ei ole oikeastaan voinut välttyä tässä viime aikoinakaan. Voitko Kari avata vähän tähän alkuun sitä, että mistä se hyvinvointialueen talous ja rahoitus muodostuu?

Kari: Pääosa rahoituksesta tulee valtion yleiskatteisesta rahoituksesta. Sitten meillä on maksutuottoja, asiakasmaksuja ja hyvinvointialueiden välistä kauppaa. Näistä kolmesta tulonlähteestä me saamme, joista valtaosa on valtion rahoittamaa.

Hanna: Eli verovaroista, kuten tähänkin asti?

Kari: Verovaroista. Tähänkin asti suomalainen sosiaali- ja terveydenhuolto ja pela on rahoitettu verovaroista. Siinä ei tapahdu muutosta, eikä muutosta ole myöskään näköpiirissä.

Hanna: Okei. No, on puhuttu sitten siitä, että valtio jakaa sitä rahaa tietyllä tavalla eri hyvinvointialueille. Jokainen saa sen oman pottinsa aina vuotta kohti. Voitettiinko vai hävittiinkö me tässä kaupassa, pohjoissavolaisittain?

Kari: No, tällä hetkellä näyttää, että me olemme lievä rahoituksen menettäjä, noin kuusi miljoonaa euroa. Tarkoittaa sitä, että meidän nykyiset sote- ja pela-kustannukset ovat noin kuusi miljoonaa korkeammat, kuin jatkossa on rahoitusta.

Hanna: No, mitäs sitten tehdään?

Kari: Me sopeutamme sen toiminnan sillä tavalla, että rahat tulevat riittämään. Kuusi miljoonaa ei sillä tavalla ole kovin paljon. Se on vajaa puoli prosenttia hyvinvointialueiden menosta. Pohjois-Savon on koko ajan ollut siinä rahoituksessa aika lähellä sitä plus-miinus-nolla -tilannetta. Eri laskelmia laadittu ja välillä oltu voittajia ja välillä häviä. Nyt ollaan yksi niistä hyvinvointialueista, mitkä ovat kaikkein lähimpänä sitä pienintä muutosta.

Hanna: Niin, että ollaan lähellä todellisuutta, rahoituksen suhteen?

Kari: Aika lähellä ollaan. Toki kaikilla hyvinvointialueilla on sitten haasteita korkeasta inflaatiosta, palvelutason nostosta esimerkiksi hoitajamitoituksessa ja tällä tavalla, jotka lisäävät sitten kustannuksia.

Hanna: Aivan.

Kari: Ja muutostilanteessa on tietysti ylimääräisiä kustannuksia.

Hanna: Muutos ei varmasti kuitenkaan ihan rahatta mene läpi.

Kari: Ei. Näistähän keskustellaan jatkuvasti valtion kanssa, että miten sitä tilannetta voisi korjata. Ja kyllä valtio tämän tilanteen tietää. Ja todennäköisesti lisää rahoitusta on myös tulossa tähän muutosvaiheeseen.

Hanna: Aivan. Ja ilmeisesti nyt on jo jonkunlaista muutoshanke-rahoitusta saatu tässä tilanteessa.

Kari: Joo, kyllähän on ollut jo 2021, 2022, 2023 vuosina jo muutosrahoitusta. Valtiolta tarjottu. Sitä on haettu ja saatu myös Pohjois-Savossa.

Hanna: Aivan. Eli muutoksen rahoitus ei tavallaan ole pois sieltä toiminnan rahoituksesta sitten tässä tilanteessa.

Kari: No, ei kokonaan. 2023 ja 2024 pitäisi tulla tuosta hyvinvointialueindeksin mukaisesti, eli inflaatiokin pitäisi tulla korvatuksi. Mutta sen jälkeen kustannuksen nousua ei oteta huomioon täysimääräisesti.

Hanna: Aivan, eli 2025 sitten pitäisi olla jo ihan selvillä vesillä, niin sanotusti.

Kari: Niin, siinä vaiheessa pitäisi olla jo tiedossa ja toimeenpantunakin toimenpiteitä, jotka ohjaavat matalemmalle kulutasolle.

Hanna: Aivan. No, mietitään tätä muutosta. Sitten päästään siitä sujuvasti johtajuuteen. Mitä ajattelet, että mitä johtajan pitää tietää taloudesta, kun puhutaan eri tason johtajuudesta? Siellä on sitä strategiatason johtamista. Sitten on sitä tuottavan tason johtamista. Tavallaan, että on johtamista eri tasoilla. Mitä johtajan pitää tietää hyvinvointialueen taloudesta?

Kari: Se yleistietämyshän täytyy olla, minkä sai jo tiedotusvälineistä. Tiedotusvälineitä on hyvin aktiivisia tässä hyvinvointialueen rahoituskysymyksessä. Sen saa jo uutisia seuraamalla, mikä on valtion talouden tilanne ja mikä on kansainvälinen taloustilanne. Eli pitäisi tietää se, mihin suuntaan talous kehittyy. Nythän korkean inflaation takia ihmisten ostovoima ja sitä kautta veronmaksukykykin on heikentynyt. Toki toisaalta sitten valtionkin verotuotot arvonlisäveron kautta ovat nousussa. Eli tällaisia yleisiä talouteen vaikuttavia tekijöitä, niistä pitäisi johtajan olla perillä. Ja sitten tietysti pitäisi tuntea tämä niin sanottu ansaintalogiikka, eli noin neljäsosa valtion budjetista on sote- ja pela-menooja. Jos valtio suunnittelee oman taloutensa sopeuttamista, niin sillä neljäsosan voimalla vähintään sattuu myös hyvinvointialueelle.

Hanna: Aivan.

Kari: Että ne eivät ole sellaista pehmeää puhetta. Suomellahan on se haaste, että se on erkaantunut muista Pohjoismaista, tämän velkaantumisen osalta. Kun muut Pohjoismaat ovat vähävelkaisia, niin Suomi on siellä EU:n keskikastia. Ja jos suunta ei muutu, niin me olemme sitten niissä velkaisimpien joukossa.

Hanna: Nyt päästään jo tietyllä tavalla politiikkaan. Meillä on tässä käsillä kohta eduskuntavaalit ja se tulee vaikuttamaan sitten myös meidän hyvinvointialueen talouteen ja toimintaan.

Kari: Joo, kyllä. No, tuossa sitten vielä siihen mitä johtajan pitää tietää, niin tietysti oman yksikkönsä taloudet, että pystyy tekemään ja johtamaan niitä kustannustehokkaita ratkaisuja. Kyllä siitä on näyttöjä, että jo ennen tätä sote-uudistusta sote-menoissa oli isoja eroja eri alueiden kesken. Kyllä niitä voi eri tavalla järjestää.

Hanna: Haetaan uusia innovaatioita, uusia toimintatapoja. Ehkä suoraan viivaistetaan. Mutta eihän se tarkoita kuitenkaan sitä, että otetaan selkänahasta.

Kari: Positiivisesti ajattelen, niin ei. Ei se sillä tavalla, jos ajatellaan että meillä on iso määrä työntekijöitä, niin jakamalla sitten tasaisemmin sitä työtä. Onhan nytkin eroja, että miten paljon ihmiset sitä työtä tekevät.

Hanna: Niin ja voisiko siinä ajatella, että karsitaan myös semmoista ehkä päällekkäistä työtä, jota joskus saattaa esiintyä.

Kari: Juuri näin. Tiettyä suoraviivaisuuttahan siihen työn tekemiseen sitten tarvitaan, että se on ennen kaikkea niiden asiakkaiden ja potilaiden kannalta toimivaa.

Hanna: Tehokasta tehokkuuden monella eri merkityksellä.

Kari: Joo, kyllä.

Hanna: Onko se raha rajoittava vai mahdollistava asia?

Kari: Kyllä se on enemmän mahdollistava. Kyllähän meillä Suomessa minun mielestäni on tavattoman hyvät sosiaali- ja terveyspalvelut, jos katsotaan maailmanlaajuisesti. Ja vaikka katsotaan Euroopan sisälläkin, niin hyväthän meillä on. Meillä on... Sanotaan nyt vaikka terveydenhuollon lisäksi, meillä on myös muuta rahoitusta. Kela-rahoitus ynnä muu on mahdollista ollut tarjota kansalaisille, mikä ei kaikissa Länsi-Euroopan maissakaan ole ollut mahdollista. Kyllä se enemmän on mahdollistanut. Ja tämä orastava rahapulakin on siinä mielessä suhteellinen, että kyllä sinne 96-97 prosenttiin asti nykyiset menot voidaan rahoittaa. Että hirmu suurista marginaaleista se ei ole. Että enemmän voitaisiin harkita sitä, että mitä uusia menonlisäyksiä tehdään kansalaisten hyväksi.

Hanna: Minkälaisia palveluita tai innovaatioita sitten luodaan?

Kari: Niin. Kyllähän pitkässä juoksussa varmasti vielä paraneekin erilaiset sote- ja pela-palvelut. Mutta sitten voidaan tietysti ajatella, että jos vähän aikaa hillittäisiin niitä menoja.

Hanna: Niin, että nyt pidettäisiin pikkasen säkkiä tiukemmalle.

Kari: Niin, että saataisiin velkaantumisen taitettua ja sitten sillä tavalla sitä suuntaa muutettua.

Hanna: No niin. Mikä se on se suurin riski talouden näkökulmasta tällä hetkellä? Ajatellaan alueellisesti, kansallisesti tai kansainvälisesti.

Kari: No, jos ajatellaan kansallisesti yleistä tavoitetta, niin sehän on kilpailukyvyn menettäminen, se suurin riski. Elää viennistä, niin kuin sanonta kuuluu. Se pitää edelleen paikkansa. Jos Suomen kustannustaso on niin kallis, että niillä tuotteilla ei sitten maailmanmarkkinoilla pärjää, ennen kaikkea Ruotsiin ja Saksaan nähden, niin silloin myös rapistuvat nämä yhteiskunnan palvelut. Sitten hyvinvointialueilla suurin riski on tietysti se, että toiminnallisia muutoksia ei saada tehtyä niin, että ne heijastuisivat tuohon talouteen. Eli se, että tämä koko uudistus, jossa vuosittain menee nyt rahaa se noin 22,5 miljardia euroa, niin sen tuloksena ovat vain uudet hallintorakenteet, eikä muuta.

Hanna: No, se ei varmaan ole se, mitä toivotaan. Kukaan meistä toivoisi.

Kari: Niin. Se on se suuri riski, että niitä muutoksia ei saa tehtyä mihinkään suuntaan.

Hanna: Uudistuksia potilaan parhaaksi. Asiakkaan parhaaksi.

Kari: Niin. Potilaan ja asiakkaan parasta on myös se, että ne kustannukset ovat edullisia.

Hanna: No, näinpä näin. Saavutettavat palvelut mahdollisimman pienellä kustannuksella.

Kari: Niin. Kysymys on siitä aikajänteestä. Lyhyellä tähtäimellä tietysti palvelut, että ne heti saadaan ja että ne ovat hyvät, niin on hyvä. Mutta pitkässä joukossa myös sillä rahoituksella on merkitystä, että onko se verorahoitteista vai lainarahoitteista.

Hanna: Kyllä. Mutta nyt en malta olla nappaamatta kiinni tästä kansallisesta rahoituksen... Mikä on tavallaan se suurin riski siinä? Mainitsit ventialan. Suomi elää viennistä ja tästä ei ole pitkä aika, kun me saatiin ventialalle uusi palkkaratkaisu ja sopu sinne onneksi aikaiseksi. Miten se nyt sitten vaikuttaa meidän hyvinvointialueiden rahoitukseen? Pystytäänkö me vastaamaan meille määrättyistä tehtävistä ja siitä meidän kokonaisturvallisuudesta näiden ratkaisujen jälkeen?

Kari: Joo, tämä Teollisuusliiton ja teknologian välinen sopimus nostaa palkkakustannuksia myös hyvinvointialueilla. Siellä on semmoinen klausuuli. Ja sehän on sen hyvinvointialueindeksin piirissä, nämä kustannukset. Sinällään siihen valtion kompensatiota tulee, mutta tietysti haaste on siinä, että loppuu se valtionkin raha. Ja lainkin mukaan valtiolla on oikeus leikata hyvinvointialueiden rahoitusta, jos valtion taloudelle on siitä haasteita.

Hanna: Aivan. Mutta tämmöistä ei ilmeisesti tässä vaiheessa ole kuitenkaan vielä väläytelyä.

Kari: No, ei. Ja sitten se laskenta siitä, että tähän on niin tuore tämä päätös, että sen vaikutukset hyvinvointialueelle ovat vielä selvityksessä.

Hanna: Aivan. Lasketaan kaikessa rauhassa ja hätäillään sitten, jos on...

Kari: Niin, mieluummin niin päin.

Hanna: Näinpä näin, kyllä. Me puhutaan täällä podcast-sarjassa ja tietysti tuolla meidän hyvinvointialueella täällä Pohjois-Savossa hyvin paljon valmentavasta johtamisesta. Se on otettu strategisesti meillä keskiöön ja on päätetty, että kaikki toimii tämän valmentavan johtamisen viitekehityksessä. Mitä mieltä olet, voiko tällä valmentavalla johtamisella saavuttaa jonkinlaista taloudellista säästöä, tai tasapainoa?

Kari: Kyllä minun johtamisideologiani mukaan pystyy saavuttamaan. Valmentava johtaminenhan antaa johtajille, esimiehille ja yksiköille toiminnallista vapautta ja houkuttaa itsenäiseen toimintaan. Kyllä mä aika lailla uskon tällaiseen yksiköiden oma-aloitteisuuteen.

Hanna: Löydetään järkeviä toimintatapoja, jotka sitten niitä kustannuksiakin säästää.

Kari: Niin, kyllä. Pohjois-Savon hyvinvointialueellahan on hajautettu johtamisen malli, että se varsinainen esikunta on aika lailla suppea.

Hanna: Kyllä.

Kari: Ja toimialoilla on toimivaltaa ja toimivastuuta. Kyllä se valmentava johtaminen on minusta oikein kannatettava ajatus.

Hanna: Kyllä. No, kuulostaakin mukavammalta, kuin auktoritäärinen.

Kari: Joo.

Hanna: Sitten, jos me mietitään tätä tuottavuusohjelmaa. Se on vähän semmoinen pienen pieni kirosana nyt ollut tässä meidän alkutaipaleella - tuottavuus- ja talousohjelma. Mutta sieltä löytyy mun mielestäni myös hyviä asioita. Sieltä löytyy esimerkiksi se, että jokainen esihenkilö on sitoutunut työkykyjohtamiseen. Jos me mietitään meidän hyvinvointialuetta... Sitä voi verrata varmasti hyvin samalla tavalla moneen muuhunkin, niin meillähän on valtavan suuret sairaslomien kustannukset ollut laskennallisesti näissä luovuttavissa organisaatioissa. Jos ne on laskettu yhteen, niin se on jotain 84 miljoonaa, tai jotain sinne päin. Minkälaisena näet nämä hyvän esihenkilötyön vaikutukset siihen? Mitä näet, kun puhutaan työkykyjohtamisesta?

Kari: Kyllähän sillä on merkittävä taloudellinen aspekti. Kyllähän työnantajan ja työntekijän yhteinen intressi on, että ihmiset ovat töissä.

Hanna: Terveinä.

Kari: Terveinä. Ja minun mielestäni työ myös pitää ihmistä terveenä. Työtä tekevä ihminen on terveempi, kuin sanotaanko ihminen, joka ei tee töitä. Työ antaa myös terveyttä. Siinä mielessä, jos ihminen on töissä, niin siinä on sekä yksilön kannalta, että hyvinvointialueen kannalta positiivinen kierre. Mitä enemmän ihmiset ovat töissä... Siis terveenä töissä... Ei sairaana töissä, vaan terveenä töissä, niin siitä hyötyy se yksilö varmasti ja myös se työyhteisö ja hyvinvointialue.

Hanna: Kyllä.

Kari: Ja valmentavaan johtamiseenhan se liittyy siinä, että kenenkään ei pitäisi olla, tai joutua sairaslomalle huonon esimiestyön takia.

Hanna: Nimenomaan. Ja haetaan tavallaan sellaista hyvää synergiaa siitä johtamisesta siihen työn tekemiseen.

Kari: Joo. Sillä lailla hyvinvointialue ja sen esihenkilöt voivat vaikuttaa myös tähän sairastavuuteen. Toki on sitten tietysti yksilötason vakaviakin sairauksia, mitkä estävät työn tekemistä. Se on ihan selvä asia.

Hanna: Ja nehan ovat inhimillisiä asioita, että kuka tahansa saattaa sairastua, ja sille ei voi mitään. Olipa työolot tai johtaminen minkälaisia tahansa.

Kari: Joo, ei. Ei voi. Näin on juuri, että sitten on yksilötasolla tapahtuvaa sairastumista, jolle ei sitten kukaan voi mitään.

Hanna: On ja siinähan on myös sitten työnantaja mukana.

Kari: On.

Hanna: Siinähan turvataan sitä taloudellista toimintatuloa tietyn aikaa sen sairastumisen myötä ja muuta, että ei ihminen jää tyhjän päälle siinäkään mielessä.

Kari: Joo, kyllä. Ne on minun mielestäni hyvin Suomessa järjestetty. Työtä tekevä ihmisen sairaskorvaukset.

Hanna: Kyllä. Mutta työkykyjohtamisella varmaan haetaan sellaisia uusia keinoja siihen, että erilaisia välineitä ja menetelmiä siihen, että pystyttäisiin tavallaan tukemaan sitä työssä jaksamista ja työssä olemista. Ja ehkä myös työurien pituutta.

Kari: Joo, kyllä. Ja ihmisiä voidaan sitten uudelleen sijoittaa, jos se työtehtävä missä ihminen on ja on sitten rajoitteita työnteossa, niin sitten hyvinvointialueen kannattaa etsiä uusia tehtäviä.

Hanna: Aivan.

Kari: Ja olettaisin, että tässä isommassa yhteisössä on nyt sitten entistä paremmat mahdollisuudet siihen.

Hanna: Kyllä. Leveämmät hartiat vähän sitä hommaa turvaamaan.

Kari: Niin.

Hanna: No, mietitäänpä sitten tulevaisuutta. Leikitään tulevaisuusajatusta, vaikka ei meillä sitä kristallipalloa tässä pöydällä olekaan. Meillä oli tällainen esihenkilön kykykartta-kysely tässä hetki sitten. Siellä kysyttiin luottamusta esihenkilöiltä, että mitenkä paljon luotat tulevaisuuteen viiden vuoden aikajänteellä. Alustavasti olen nyt vähän niitä tuloksia tässä tarkastellut. Sinne

seitsemän puolen - kahdeksan tietämille valtaosa arvioi sen luottamuksen asteikolla nolasta kymmeneen. Eli kymmenen, että luotan täysin. Minusta se on varsin hyvä tulos tämmöisessä valtavassa muutoksen hetkessä. Mutta joidenkin osaltahan se tulevaisuus saattaa näyttää epävarmalta, ja sehän on luonnollista. Muutos luo aina vähän epävarmuutta. Millaisena sinä, Kari, näet tulevaisuuden?

Kari: Minä näen oikein valoisena. Tällä hetkellä ei Suomessa ole sellaisia... Puhun hyvin yleisellä tasolla nyt tässä, ensiksi Suomen kansallisesta näkökulmasta, että ei sellaisia haasteita tai ongelmia ole näkyvissä, mitä ei pystyttäisi ratkaisemaan. En tunnista sellaisia. Mitkä odottaa ratkaisua, niin on työvoimapula. Se on tämmöinen konkreettinen.

Hanna: Taitaa olla aika yleiseurooppalainen.

Kari: Joo, kyllä. Se ei ole Suomea koskevaa, vaan se liittyy väestön ikääntymiseen. Pieniin syntyviin ikäluokkiin. Puhun aika pitkästä aikajänteestä. Mutta se on sellainen asia, johon pitäisi tämmöinen kansallinen strategia löytää, että miten sitä ratkotaan. Sitten nämä taloudelliset haasteet ovat siinä mielessä helpompia, että niissä on niitä vaihtoehtoja. Aikajänteet ovat pitempiä. Jos ei ole ihmisiä töihin tulossa, niin supistuva kansantalous vaarantaa myös hyvinvointipalvelut. Jos kansantalouden väkimäärä vähenee, niin se veropohja aikaa myöten myös rapautuu.

Haastattelija 1 [00:22:04]: Eli huoltosuhde.

Puhuja 1 [00:22:05]: Niin, huoltosuhde menee heikoksi. Ja sitten on tämä toinen, että... Mutta minä uskon, että talousongelmat ovat ratkaistavissa. Suomi on reilu satavuotias ja elänyt huomattavasti haasteellisempia aikoja. Kyllä niihin on aina ne keinot löytyneet. Ja löytyy varmaan jatkossakin. Siinä mielessä näin ihan valoisena. Ja tuo sitten vähän odottaa ratkaisua, tämä työvoiman saatavuus. Kyllä mä kaiken kaikkiaan antaisin sieltä kahdeksaa ja puolta - yhdeksää siihen tulevaisuuteen itse. Kyllä nämä ovat ratkaistavissa ja ilman erilaisia haasteita elämä olisi tylsää.

Hanna: No, näinkin sitä voi ajatella. Ongelmat ovat tehty ratkaistaviksi.

Kari: Juuri näin. Ihmisen mieli kaipaa tehtäviä ratkaistavakseen.

Hanna: Aivan.

Kari: Ei kansakuntaa kannata siihen ohjata, että kaikki on hyvin ja mitään ei tarvitsisi enää ratkoa.

Hanna: No niin. Tähän varmaan voidaan ruveta päättämään tätä keskustelua. Jos ajattelen tästä yhteenvetona, niin voidaan varmaan todeta, että talous on lopulta mahdollistaja, joka luo niitä tietynlaisia reunaehtoja sille toiminnalle.

Kari: Kyllä. Kyllä se enemmän mahdollistaa. Kyllä tässä paljon on Suomessa ja Pohjois-Savossa rahalla saatu aikaan hyvinvointipalveluita. Ja saadaan myös jatkossakin.

Hanna: No, me mennään valoisaa tulevaisuutta kohti. Tämä oli Pohjois-Savon hyvinvointialueen Johtamisen käsikirjan podcast taloudesta. Kiitoksia Kari Janhunen tästä keskustelusta.

Kari: Joo, kiitoksia. Hyvää päivänjatkoa.

Hanna: Kiitos, samoin.